

S i n.

Oče, ali bodem res vže umrl?“ takó je vprašal devetletni deček na smrtnej postelji očeta, ki je stal poleg postelje in se jokal. S prisiljenim nasmehom mu odgovori oče: „Dete moje! tebe smrtni angel še ne popelje v večnost; prišel bode sicer kmalu k nam, da nam vzame bolno staro mamico, a tebi bode prinesel zdravje.“

„Jutri bodem vže zdrav, kaj ne, oče?“

„Dà, dà, igral se bodeš vže s sestrico na vrtu,“ odgovori oče.

Ne more več govoriti bolni deček. Glava se mu nagne v stran, oči mu postanejo steklene in bled postaja kakor zid. Brez zavesti leži v posteljici.

Poleg postelje stoji mizica. Za mizico sedi mati in se obupno ozira na bolnega sina. V naročji jej sloni hčerka, joka se in poprašuje, ali bode bratec res umrl? — Na postelji pri peči leži stara mati ter govori sama s seboj: „Čimu ne vzameš mene, o blede smrt, ko vže komaj čakam ločitve iz svetá? Pusti, o pusti to mlado življenje na radost njemu samemu in roditeljem njegovim!“

V nezavesti jame deček govoriti: „Angel smrtni! ali vže greš po staro mamico? Pridi, o pridi po njo, a mene za zdaj še ozdravi. Glej, tam pri peči leži stara mamica, ali je ne vidiš? Nu, zdaj vže greš; kaj se mi smeješ tako sladkó?“

Po tej blódnji utihne deček. Počasi in počasi diha. Mrtvaški pot mu oblije čelo. Mraz mu preletava ude, da se posteljica stresava. Zdajci odpre oči, vprè jih v očeta, mater in sestrico takó ljubeznivo, da jim srce pòka od bridkosti. Zadnji dečkov pogled v svet. Zaprè oči in globok izdih se mu izvije iz prsij, in z izdihom je odšló mlado življenje. Jòk in stòk se razlega po hiši, vsi poljubujejo dečka in v tugi poprašujejo, zakaj jih je ostavil.

Drugi dan je ležal deček na mrtvaškem odru v sredi najlepših cvetic. Ustni ste se mu smijali in bilo ga je videti, kakor bi počival. Sestrica mu je povila lep venec in položila na mrtvaški oder. A stara mati je vzdihovala v postelji pri peči in prosila Bogá, da bi tudi njej skoraj poslal smrt ter jo rešil bolečin.

„O angelček mladi! prosi tudi ti Boga, da me skoraj vzame k sebi,“ takó je govorila bolna starka, ko sem prišel kropit dečka. Ksaverij.

— x —

Šivanka.

(Spisal Fr. Hubad.)

Kaj bi pač začela mati brez šivanke, kadar je treba otroku srajčice ali kake druge obleke? In vender tako malo čislamo to majheno orodje, da-si je na tisoče in na milijone ljudi, ki si služijo živeža samó s šivanko.

Kako hudo je bilo Robinzonu na samotnem otoku, ko si je hotel napraviti obleko, pa ni imel šivanke. Z ostrim trnom je zbadal luknje v živalske kože in z veliko težavo vdéval liče vanje, a vender si ni mogel napraviti takó lične obleke, kakor jo nosi največji siromak pri nas. Zatorej razveseli popotnik

še denes divjaka v Afriki ali v Ameriki najbolj s tem, ako mu podari šivanko, katere do sedaj še poznal ni.

Najspretnější kovač izvestno ne more narediti tako ličnega orodja na svojem nákovalu, kakor je šivanka, katero dobiš za male krajecarje bodi si v kateri koli prodajalnici. Oglejmo si zatorej, kako se delajo te male a toliko važne in neobhodno potrebne šivančice.

V tovarnah (fabrikah) za šivanke namotajo najpred jeklene žice (drat) na motovila, ki imajo po 5 do po 6 metrov v obsegu. Takó namotajo velikansk kolobar po 50 do 100 žic. Ko se to zgodi, razrežejo velike in močne škarje, katere para goni, vse namotane žice najpred na dvoje in potlej dalje in dalje v vedno manjše kosce, dokler ne ostanejo kosci ravno za dve šivanki dolgi. Škarje režejo v vsakej minuti vsaj po 21 krat; delavec nima pri tem družega opravila, nego to, da podaje žice, katerih vzame po 50 do 100 najedenkrat ter pri tem z neko posebno pripravo tako natančno meri, da so vsi kosci jednako dolgi. V jednej uri jih nastriže do 40.000, to je za 80.000 šivanek.

A nastriženi kosci so krivi, treba jih je poravnati. Zatorej jih vzame drug delavec kar po 5 do 6000 skupaj, natakne na tako butarico po dva močna železna obroča na vsak konec, razbeli jo in dene med dve plôči. Gorenja plôča je obtežena in se pomika sèm ter tjà. Takó se poravnajo jeklene šibice, kakor se pogládi perilo v mongi.

Na to je treba šibice poostriiti na obéh koncih. Poseben stroj goni po več brusov iz najfínejšega peščenika takó hitro, da se zasúčejo v vsakej minuti najmanj po 2000 krat. Brusár sedi pri svojem brusu, vzame kar po dvajset in še po več šibic v roko, položi konec na brus in jih obrača med palcem in kazalcem, da se zbrusijo od vseh strani. A močiti brusa ne sme, da se igel ne prime rijá; zato se dela obilo jeklenega in kamenenega prahú, kateri je zeló kvarljiv brusarjevemu zdravju. Zategadel imajo bruse navadno v posebnih zabojih, iz katerih se jih vidi samó toliko, kolikor jih treba za delo. Vrteči se brus goni zrak takó hitro in močno, da vzame malo ne ves prah s sebj, kateri delavcu ne more več škodovati. Po nekaterih krajih so pa izumili že take bruse, pri katerih človek nima opraviti družega, nego nadzorovati stroje. Izurjen brusár nabrusi na dan po 15.000 šibic na obeh koncih, to je 30.000 šivanek.

Šivanki ste vže skoraj gotovi; treba jima je še samó ušesec in razdeliti se morati. Po starej navadi so ju razrezavali vže zdaj. Škarje, kakeršne smo vže omenili, strigle so jih ravno tako naglo kakor žico. Na to jim treba razširiti debeli konec. Delavec jih vzame po več skupaj z drobnim koncem v levico in udari s kládivom na debeli konec, da ga razšíri. A pri tem postanejo pretrde na konci, zato jih morajo zopet razbeliti predno jim morejo napraviti ušesca. Potem jih polagajo z debelim, sedaj plôskim koncem na jekleno ost in udarijo s kládivom na nje, da se napravi jamica tam, kjer imajo biti kasneje ušesca. Treba potem prebiti jamico. Delavec postavi drugo jekleno ost v jamico na kosu svinca ležeče šivanke in udari s kládivom na ost. Takó prebije luknjo, a šivanka obtíči na osti. S to položi šivanko na nákovalo in udari po obeh stranéh po njej, da se luknjica lepše naredi.

Taka opravila zvršujejo navadno otroci, ker je treba pri tem opravilu spretnih malih prstov. Izurijo se ti delavčki takó, da znajo prebiti celó las in utákniti drugi konec prebitega lasú skozi luknjico,

Po Angležkem so ušesa prebadali, namesto da bi jih prebijali.

Kadar vže šivanke imajo ušesa, napravi se koritce pri ušesih, da se nit lože vdéva.

Po novejšej navadi pa ne razrezujejo šivanek še takrat, kakor smo to poprej omenili. Za zdaj še puščajo dvojčka skupaj. Delavec polaga šibice v poseben stroj. Med dvema stebričkoma se vzdiguje železna kocka in pada potem sama doli. Pod njo pridejo šibice v sredino in se razširijo po udarcu; ob enem se naredi jamica za ušesca, zareže se iglica na sredi, da se potem lahko razlomite šivanki, in vrhu tega dobite še znamenje tovarne ali pa vrste šivanek.

Na to jih dobi v roke delavka, katera jim s posebnim strojem vbada ušesca, a druga jih hitro nabira na dve žici, natikajoč jih z vsako luknjico na jedno. Zdaj jih dobi delavec v roki, ki jih opili po obéh stranéh, da postanejo gladke in lične.

Kadar je to storjeno, razlomi drug delavec dvojčka in tretji jih opili na debelem konci.

Pri vsakem tem delu jih je bilo treba po večkrat razbeliti, da so jih lože obdelovali. Zato so postale šivanke premehke, in zdaj jih je treba kaliti. V ta namen jih devljejo v železne ničke, potem potresejo nekoliko ničke in vse šivanke se vležejo po dolgem. Na to jih razbelijo, da postanejo rudečkaste in jih vsujejo potem v mrzlo vodo ali v olje. Pri tem postanejo šivanke prekrhke, zato jih treba zopet nekoliko pogreti, da dobé óno vrsto trdnosti, katere jim je treba. Najboljše šivanke, katere morajo biti posebno elastične, kuhajo v ribjej masti.

Kar se jih je zakrivilo pri tem delu, morajo poravnati z malim kládívom na nakovalu, a óne, kar jih je preveč krivih, se odberó.

Ali take šivanke še niso za rabo, prehrapave in pregrde so še. Treba jih polikati in pogladiti. Na močno, trdo platno jih položé kar do pol milijona, natresejo vmes drobne sipe ali pa razmletega likavnega kámena (Schmirgel) in zmočijo vse to z oljem. Takó napravijo do 42 ali 56 *cm* dolgo klobaso debelo 7—12 *cm*, ovijejo jo s platnom in jo povijó z močno vezíco ali z jermenom. Po 20 do 30 taciš klobas jih pride v nekako mongo, kjer se valjajo pod obodom s kamenjem obloženim sém ter tjà. To traja do 18 ur.

Taka klobasa, prišedša iz monge, je nekoliko čudna zmes šivanek, sipe, olja in nesnage. Da jih očistijo, vsujejo jih v nekak boben, kateri se vrti okolo svoje osi, pridenejo žaganja, in kmalu se očistijo šivanke; žaganje je potegnilo olje, sipo in nesnago nase. Ali zdaj je zopet treba šivanke ločiti od žaganja. Zato jih vsujejo v poseben stroj, podoben čistilnemu stroju za žito, in tu loči veter šivanke od žaganja.

Ali še šestkrat jih zavijejo zopet v klobase s sipo, in trikrat z otrobi; zatoorej pridejo še devetkrat v mongo in se čistijo predno jih morejo oprati v gorkeji vodi mjlilnici in jih končno posušiti z žaganjem.

Likanje traja po celih osem dni. Navadne vrste so s tem gotove, samó obrisati se morajo še s platnenimi cunjami ali z mehko irhovino. Pri tem delu se izberó tudi pri likanji potrte in zakrivljene šivanke.

A predno jih pripravijo za razpošiljevanje, morajo jih poprej še položiti, da gledajo vse z ostjó na jedno stran. To delo opravljajo navadno otroci.

Tak delavček jih razprostré po deset ali še po več na mizi, s kazalcem leve roke jih pritisne proti mizi, da se vzdignejo na drugem konci k višku. S kazalcem desne roke, ovitim z debelim suknom pritisne proti k višku molečemu koncu, in vse šivanke, moleče z ostjó proti desnemu kazalcu, ubodejo se v sukno, da jih lahko vzdigne in poravna kakor druge. Z ušesi niz dolu jih potika na to drug delavček v obroček, potrka ž njimi na mizo in potegne óne, katere so prekratke ali predolge iz butarice.

Samó o sebi se umeje, da šivanke zgotovljene na ta način še niso najboljše. V mongi se je mnogim pokvarila ost, mnogim ušesca še niso tako gladka, kakor bi treba bilo. Kolikokrat toži šivilja, da jej šivanka nit grize ali reže. Zato jih je treba novič poostriti. Delavec jih poostri kar po dvajset na jedenkrat na malem brusu, podobnem malemu valčku, in jih valja med prsti sém ter tjà, da pridejo z ostjó od vseh strani v dotiko z brusom.

Da pa ušesa ne režejo niti, treba jih je pogladiti. Dvajset do pet in dvajset šivanek položi delavka na malo bakreno pločo z ušesi vse na isto stran in jih pritisne drugo za drugo proti malemu jeklenemu svedrčku, da povrta in pogládi vsako uho. Ker dela delavka vedno le isto delo, gre jej takó hitro od rok, da gledalec skoraj ločiti ne more, katero šivanko da vrta.

Znano je, da nima vsaka šivanka okroglih ušes, navadno imajo podolgaste. Pri teh ne morejo rabiti svedrčka. Angleži so izumili za to drugo, prav pametno napravo. Na tenke, trde, robčaste jeklene žice nataknejo kar na tisoče šivanek in jih privežejo na nekako motovilo, katero se pa ne vrti okolo osí, nego samo se ziblje sém ter tjà, da se vrté šivanke na vse strani, naprej in nazaj. Čim bolj se prekopicujejo, tem bolje se jim ugladijo ušesa.

Nektere šivanke so pa na debelem konci višnjave. To ni zaradi lepote, nego zato, da niso prekrhke pri ušesih, in da se ne lomijo prerade. V to svrhu jih zgrejejo na tem konci s tem, da jih pelje stroj takó, da morajo skozi več malih, tenkih plinovitih lačic.

Ali še zdaj niso pripravljene za na prodaj. Treba jih je še šteti, zaviti jih v papir i. t. d. Ako bi jih hoteli šteti, potrebovali bi delavci preveč časa, zato jih raje tehtajo na posebnej tehtnici. Na jedno stran obesijo sto naštetih šivanek, a na drugo jih denejo toliko, da je ravnotežje. Ali pa rabijo železno ravnilo, katero ima ravno sto zarez, drugo poleg druge, za vsako šivanko po jedno zarezo. Delavec jih potrosi na ravnilo in gleda ali je v vsakej zarezi po jedna šivanka. Te potem zamotajo v papir in jih razposljejo trgovcem.

Toliko dela s tako stvarco, mislil si bode vsak! In vender je šivanka tako dober kup! Kako je to mogoče? Ker jih delajo na milijone na jedenkrat, ker ima vsak delavec svoje posebno delo, jeden reže dan na dan jekleno žico, drugi jih brusi, tretji zbada ušesca i. t. d. Takó gre vsaka šivanka skozi osemdeset in še več rok predno je gotova. V večjej tovarni za šivanke dela do 500 delavcev, kateri naredé čez leto in dan do 350 in še več milijonov šivanek.

Kolike spretnosti je treba pri izdelovanji šivanek, in kakó jo vedó ceniti ljudje, priča najboljše sledeča pripovedka.

Največji mesti na Angleškem, Birmingham (čitaj: Bõrminghãm) in Sheffield (čitaj: Šeffihld) ste se pričali, katero je prvo v obrtništvu. Dogovoré se poslanci njihovi, naj izdela vsako po jedno delo in porotniki naj razsodijo, kateremu gre prednost. Določen dan pride. Sheffieldski poslanci pokažejo

svoje delo. Jeklen pajek z dolgimi nogami in tenkimi kakor las, katerega so bili naredili, steče po mizi, kakor bi bil živ. Vse se začudi. Kakó čudovit je moral biti stroj v živalici ne večje od grahovega zrna, da je gonil ta čudež sèm ter tjà. Gledalci začnó ploskati od veselja, vsi so mislili, tega dela ne more prekositi nobeno drugo. — Poslanci Birminghamski pa položé šivanko na mizo. Vse jo ogleduje. Bila je lična in lepa, ali sodniki se nasmehnejo in vže hočejo prisoditi prvim prednost. Kar vzame poslanec šivanko, odvije šivanki glavo in potegne iz nje še drugo tanjo ali ravno takó lično izdelano kakor prvo. Nato odvije glavo drugej in potegne še tretjo, iz tretje četrto, iz četrte peto, iz pete še šesto šivanko. Iz tega se vidi, da je bila prva šivanka, tenka in lična vže sama o sebi, le nožnica za druge.

Jednoglasno prisodijo porotniki prednost v obrtstvu Birmingham-u in takó je ostalo do denes.

Kristove solzé.

(Izvirna pripovedka.)

Bajè gleda Krist vsako leto o velikej noči raz Oljske gore v kraje, kjer se je bil porodil, živel, tri leta trudoljubivo delal za vesoljno človeštvo in trpel. Veselí se in žalostí Krist pri tem pogledu. Veselí se v duhu, ker vidi, da je njegovo delovanje v mnogih ljudeh obrodilo obilen sad. Ali kadar v njegovej duši prehajajo podobe ónih nesrečnih ljudi, kateri nočejo vanj verovati niti njegovih zapoved spolnovati, tedaj ga, videčega peklenske muke, obide strah, in grenke solzé porosé mu blede lice. Debele kaplje padajo na zemljo. Zemlja svete kaplje hlastno popije ter jih z velicim poštovanjem hrani v sebi. Kadar bodo mrtvi iz grobov vstali in bodo pravični in krivični vže sojeni, tedaj se bode dvignila lahna meglica iz Oljske goré. Razpršila se bode meglica na vse vetrove, in poprej jasno nebó se bode prepreglo s tenkimi oblaci. Lahen dež bode porósil suho zemljo in zemlja se bode v trenutku prenovila. Krasnejša bode potem, nego je bil nekđaj raj. Večna vzpomlad bode sijala nad pomlajeno zemljo. Pomlajena zemlja bode bivališée izvoljenih, sveta nebesa — svetá, ker so zemljo svete kaplje Kristove porosile. Samó tist kraj zemlje, kjer bodo prebivali zavrženi, ostal bode pust kakor siva skala; svete kaplje Kristove ga ne bodo porosile. Obdan bode z visocimi gorami in pogled na jasno nebo bode zaprt; večna temá se bode razprostirala nad njim.

Ksaverij.

Potoki tecite.

Potoki tecíte
Livade močíte,
Kjer nežne cvetíce
Slovenske cvetó!

Potoki tecíte
Moj národ budíte
Po zemlji slovenskej
Pozdrávljajte ga!

Potoki tecíte
Junake slavíte,
Ki zemlja slovenska
Rodila jih je!

R.